

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНЖЕНЕРНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ

(назва інституту)

КАФЕДРА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ
ПІДГОТОВКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

(назва кафедри)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Охорона праці в галузі

назва навчальної дисципліни

вибіркова

обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова

Рекомендовано кафедрою підвищення
кваліфікації та спеціалізованої підготовки у
сфері цивільного захисту_

(назва кафедри)

на 2025-2026 навчальний рік.

Протокол від 29 серпня 2025 року № 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Охорона
праці в галузі»

(назва навчальної дисципліни)

2025 рік

Загальна інформація про дисципліну

Знання, отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі», сприяють розвитку професійного мислення здобувачів вищої освіти, формують розуміння нормативно-правових засад і практичних заходів у сфері охорони праці. Це дає можливість майбутньому фахівцю з цивільного захисту враховувати вимоги безпеки під час організації діяльності органів і підрозділів, а також у процесі функціонування підприємств та об'єктів господарювання.

Викладення дисципліни полягає у наданні здобувачам знань і навичок з організації управління охороною праці, дотримання вимог безпеки до технологічних процесів, обладнання, службових приміщень та засобів захисту. Особлива увага приділяється питанням профілактики травматизму, оцінюванню ризиків, розслідуванню нещасних випадків та дотриманню правил безпеки під час гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Відмінною особливістю дисципліни є практична спрямованість на формування готовності діяти в умовах небезпеки, що забезпечує здатність майбутніх фахівців приймати обґрунтовані управлінські рішення, впроваджувати сучасні заходи охорони праці та гарантувати безпеку персоналу і населення в умовах надзвичайних ситуацій.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів)

Загальна інформація	Цимбал Богдан Михайлович, професор кафедри підвищення кваліфікації та спеціалізованої підготовки у сфері цивільного захисту навчально-наукового інституту інженерної та спеціальної підготовки, доктор наук з державного управління, доцент. Бригада Олена Володимирівна, доцент кафедри підвищення кваліфікації та спеціалізованої підготовки у сфері цивільного захисту навчально-наукового інституту інженерної та спеціальної підготовки, к.т.н., доцент
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.
E-mail	tsymbal_bohdan@nuczu.edu.ua bryhada_olena@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Оцінка ризиків на робочому місці. Матеріалознавство. Безпека та гігієна праці. Засоби індивідуального захисту. Тертя та зношування деталей машин. Безпека особистості в умовах сталого розвитку Екологічна безпека Санітарно-гігієнічне нормування
Професійні здібності	Професійні знання, досягнення практичного змісту у сфері наукових інтересів, значний досвід викладацької діяльності. Професійні здібності:

	<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень підготовки за спеціальністю; - широка наукова ерудиція; - знання методології науки, її останніх досягнень; - основних етапів її розвитку і зв'язків з іншими науками; - широкий політехнічний кругозір; - уміння бачити перспективи розвитку науки і техніки; - використовувати результати прогнозування у навчальному процесі. - високі моральні якості, особистий приклад і авторитет.
<p>Наукова діяльність за освітнім компонентом</p>	<p>Захисний одяг пожежного-рятувальника. Бойовий одяг пожежного рятувальника. Запобігання професійних ризиків характерних для жінок. Попередження електричного ризику. Модернізація захисного одягу пожежного-рятувальника. Запобігання професійних ризиків рятувальників-водолазів. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту. Оцінка професійних ризиків пожежного-рятувальника. Запобігання професійних ризиків в Інтернет просторі. Дослідження ергономічних ризиків під час виконання аварійно-рятувальних робіт. Гігієнічна оцінка впливу азбесту на професійне здоров'я та управління професійними ризиками пожежних-рятувальників. Соціально-психологічні аспекти розвитку культури безпеки працівників. Аспекти наглядової діяльності у сфері безпеки праці в Україні та світі. Дослідження ергономічних ризиків саперів за допомогою штучного інтелекту. Дослідження ергономічних ризиків рятувальників під час навчання.</p>

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щоп'ятниці з 15.00 до 16.00 або щовівторка з 16.00 до 17.00 онлайн на платформі Google Meet. У разі необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується окремо.

Мета вивчення дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти спеціальності цілісної системи знань, умінь і компетентностей, що забезпечують здатність до організації, реалізації та постійного вдосконалення заходів охорони праці в особливих умовах професійної діяльності.

Основний акцент робиться на інтеграції нормативно-правових основ, сучасних методологій управління безпекою праці, ризик-орієнтованих підходів до прогнозування та мінімізації небезпек, а також практичних навичок забезпечення охорони праці під час гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних і невідкладних робіт.

Вивчення дисципліни сприяє розвитку у здобувачів здатності:

- комплексно **аналізувати умови, фактори та динаміку виробничого середовища**, що впливають на безпеку особового складу та населення під час ліквідації пожеж та інших надзвичайних ситуацій;
- **застосовувати системні методи ідентифікації небезпек** та багатфакторні підходи до оцінювання професійних ризиків у сфері пожежної безпеки з використанням сучасних інформаційно-аналітичних технологій;
- **розробляти, впроваджувати й адаптувати превентивні заходи** з профілактики виробничого травматизму, збереження працездатності персоналу та підвищення рівня безпеки службової діяльності;
- **організувати та здійснювати розслідування нещасних випадків і аварійних подій**, формулювати обґрунтовані управлінські рішення та пропозиції з удосконалення системи охорони праці;
- **поєднувати традиційні та інноваційні технології захисту**, інтегрувати сучасні засоби колективної та індивідуальної безпеки у практику діяльності пожежно-рятувальних підрозділів;
- **забезпечувати ефективне управління охороною праці** під час організації та виконання оперативних завдань із пожежогасіння та проведення аварійно-рятувальних робіт.

Засвоєння курсу формує у майбутніх фахівців професійні та загальні компетентності, які дозволяють ефективно поєднувати аналітичні, управлінські й практичні функції в умовах надзвичайних ситуацій, впроваджувати сучасні стандарти охорони праці та безпеки життєдіяльності, а також гарантувати збереження життя і здоров'я особового складу та населення.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	професійна обов'язкова
Рік підготовки	4-й
Семестр	8-й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	4
- кількість модулів	1
- загальна кількість годин	120
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції	20
- практичні заняття	12
- семінарські заняття	12
- лабораторні заняття	
- курсовий проект (робота)	
- інші види занять	
- самостійна робота	76
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)	
Форма підсумкового контролю:	
(курсова робота (курсний проект); диференційований залік; іспит)	диференційований залік

Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни ґрунтується на знаннях, отриманих здобувачами вищої освіти під час вивчення загальних та професійних дисциплін другого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

– досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ДРН
Знати нормативно-правову базу України з питань охорони праці, пожежної, техногенної та радіаційної безпеки.	ДРН01
Розуміти принципи функціонування системи управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ.	ДРН02
Уміти застосовувати законодавство та нормативно-правові акти у практичній діяльності підрозділів ДСНС.	ДРН03
Ідентифікувати небезпечні виробничі фактори та оцінювати рівень професійного ризику.	ДРН04
Знати вимоги безпеки до службових приміщень, споруд, техніки та засобів індивідуального захисту.	ДРН05
Організовувати інструктажі, навчання та перевірки знань з питань охорони праці.	ДРН06
Організовувати безпечне виконання робіт під час гасіння пожеж та аварійно-рятувальних робіт.	ДРН07
Знати порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків.	ДРН08
Аналізувати показники травматизму й професійних ризиків.	ДРН09
Розуміти ергономічні та психофізіологічні аспекти діяльності рятувальників.	ДРН10
Комунікувати з колегами щодо забезпечення безпечних умов праці.	ДРН11
Виявляти відповідальність за дотримання вимог охорони праці.	ДРН12

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Очікувані компетентності з дисципліни	ОКД
Здатність ідентифікувати, аналізувати й оцінювати небезпечні виробничі фактори у сфері діяльності ДСНС.	ОКД01
Здатність застосовувати законодавство, стандарти, нормативно-правові акти та методичні документи у сфері охорони праці.	ОКД02
Здатність організовувати систему управління охороною праці в підрозділах ОРС ЦЗ та забезпечувати її ефективне функціонування.	ОКД03

Здатність розробляти й реалізовувати заходи щодо запобігання травматизму, аваріям і професійним захворюванням.	ОКД04
Здатність оцінювати та мінімізувати професійні, техногенні, ергономічні та психосоціальні ризики працівників.	ОКД05
Здатність забезпечувати безпечну експлуатацію технічних засобів, споруд, приміщень і аварійно-рятувального обладнання.	ОКД06
Здатність проводити розслідування нещасних випадків і вести облік подій, пов'язаних із професійними ризиками.	ОКД07
Здатність використовувати сучасні ІТ-засоби для моніторингу, аналізу й прогнозування умов праці.	ОКД08
Здатність формувати культуру безпеки та впроваджувати заходи психофізіологічної підтримки рятувальників у складних умовах служби.	ОКД09

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Основи охорони праці у сфері цивільного захисту

Тема 1.1. Система управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ, її складові та функціонування

Організація управління охороною праці в ДСНС. Нормативні документи з охорони праці в ДСНС. Порядок створення служб охорони праці підприємства. Порядок створення служб охорони праці в підрозділах ДСНС. Основні завдання та функції служби охорони праці. Права працівників служби охорони праці. Організація роботи служби охорони праці. Обов'язки з охорони праці працівників ДСНС в умовах мирного часу та війни.

Тема 1.2. Порядок проведення навчання та перевірка знань з питань охорони праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ

Загальні принципи навчання з питань охорони праці. Навчання та перевірка знань з охорони праці на виробництві. Вивчення питань охорони праці в закладах освіти. Інструктажі з охорони праці. Порядок проведення інструктажів. Стажування, дублювання та допуск працівників до роботи. Інструктажі з охорони праці в підрозділах ДСНС з урахуванням умов воєнного стану.

Тема 1.3. Забезпечення безпечних умов праці в органах і підрозділах ОРС ЦЗ

Перелік робіт з підвищеною небезпекою. Перелік робіт з підвищеною небезпекою у ДСНС. Роботи, що потребують професійного добору. Атестація робочих місць за умовами праці. Гігієнічна оцінка впливу азбесту на здоров'я пожежних-рятувальників. Мінімальні вимоги безпеки й охорони здоров'я при використанні засобів індивідуального захисту. Загальні положення. Загальні обов'язки роботодавців. Інші вимоги. Адміністративно-громадський контроль першого–третього ступеня щодо перевірки службових приміщень у мирний час та в умовах війни. Визначення та аналіз показників травматизму і професійних захворювань.

Тема 1.4. Вимоги безпеки праці до службових приміщень і споруд

Вимоги безпеки до пожежних депо, гаражів, караульних приміщень, постів технічного обслуговування пожежних автомобілів, пунктів зв'язку пожежно-рятувальних частин, акумуляторних приміщень, навчальних башт і навчальних класів. Умови експлуатації 100-метрової смуги з перешкодами. Особливості забезпечення безпечної експлуатації службових приміщень та споруд у разі виникнення загроз, пов'язаних із воєнними діями.

Тема 1.5. Заходи безпеки праці під час технічного обслуговування пожежної та аварійно-рятувальної техніки

Заходи безпеки при діагностуванні технічного стану пожежних автомобілів. Заходи безпеки під час проведення ТО-1, ТО-2, сезонного обслуговування. Заходи безпеки при заступанні на чергування, навчаннях, виїздах на пожежі та після них. Безпека при заправці пально-мастильними матеріалами і вогнегасними речовинами. Заходи безпеки під час роботи на електричній апаратурі, засобах зв'язку та комп'ютерній техніці. Специфіка обслуговування техніки під час бойових дій.

Тема 1.6. Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального

обладнання та засобів індивідуального захисту

Загальні положення. Силові установки пожежних та аварійно-рятувальних автомобілів. Пневмо- і гідроінструмент. Пневмокомпресори. Газорізальні апарати та рукавні затримки. Засоби індивідуального захисту: захисний та бойовий одяг пожежного-рятувальника, спорядження, ізолювальні протигази, дихальні апарати на стисненому повітрі, вогнегасники. Оцінка ергономічних ризиків, пов'язаних з використанням одягу і спорядження. Експлуатація немеханізованого пожежного інструменту.

Тема 1.7. Організація проведення випробування пожежного і аварійно-рятувального обладнання

Електрозахисні засоби. Електрифікований інструмент і прилади освітлення. Випробування ручних пожежних драбин. Мотузки пожежні рятувальні. Пожежні пояси і карабіни. Пожежний ручний інструмент та інвентар. Верхолазне спорядження і страхувальні засоби. Контроль придатності спорядження для використання в умовах війни та після руйнувань.

Тема 1.8. Вимоги безпеки праці під час несення служби, гасіння пожеж та під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт

Вимоги безпеки під час караульної служби. Безпека при зборі, виїзді та прямуванні на пожежу чи аварію. Вимоги при проведенні розвідки пожежі та бойовому розгортанні. Безпека під час рятування людей і саморятування. Вимоги під час гасіння пожеж та перебування в зоні теплової дії. Гасіння пожеж з наявністю токсичних, вибухонебезпечних, радіоактивних речовин. Особливості гасіння пожеж у метрополітені. Дії під час розбирання конструкцій, прокладання й ремонту пожежних рукавів. Додаткові вимоги в умовах руйнувань після ракетних ударів чи обстрілів.

Безпека при рятувальних роботах на водних об'єктах. Заходи під час допомоги потерпілим на льоду та рятування на воді. Вимоги безпеки у випадках травмування. Безпека під час робіт при повенях. Вимоги безпеки при аварійно-рятувальних та відновних роботах. Безпека під час дослідження місця пожеж. Особливості дій у зонах бойових дій та під час розмінування.

Тема 1.9. Управління професійними ризиками та ергономічні аспекти діяльності рятувальників

Управління професійними ризиками та розробка заходів їх мінімізації. Оцінка професійних ризиків пожежного-рятувальника. Дослідження ергономічних ризиків під час аварійно-рятувальних робіт і навчань. Захисний та бойовий одяг пожежного-рятувальника. Управління ризиками в умовах впливу шкідливих факторів. Оцінка ергономічних ризиків рятувальників.

Тема 1.10. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ

Розслідування та облік нещасних випадків. Спеціальне розслідування. Звітність, інформація та аналіз причин. Розслідування випадків при аваріях. Відповідальність посадових осіб. Особливості проведення розслідувань під час воєнного стану.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна (денна, вечірня) форма):

Назви модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					
	усього	у тому числі				
		лекції	семінарські заняття	практичні заняття	Лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота
8-й семестр						
Модуль 1. Основи охорони праці у підрозділах ОРС ЦЗ						
Тема 1.1. Система управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ, її складові та функціонування	12	2	2			8
Тема 1.2. Порядок проведення навчання та перевірка знань з питань охорони праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ	12	2		2		8
Тема 1.3. Забезпечення безпечних умов праці в органах і підрозділах ОРС ЦЗ	12	2		2		8
Тема 1.4. Вимоги безпеки праці до службових приміщень і споруд	12	2	2			8
Тема 1.5. Заходи безпеки праці під час технічного обслуговування пожежної та аварійно-рятувальної техніки	12	2	2			8
Тема 1.6. Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та засобів індивідуального захисту	14	2	2	2		8
Тема 1.7. Організація проведення випробування пожежного і аварійно-рятувального обладнання	11	2	2			7
Тема 1.8. Вимоги безпеки праці під час несення служби,	11	2	2			7

гасіння пожеж та під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт							
Тема 1.9. Управління професійними ризиками та ергономічні аспекти діяльності рятувальників	11	2		2		7	
Тема 1.10. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах та підрозділах ОРС ЦЗ	13	2		4		7	
Разом за модулем 1	120	20	12	12		76	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інструктажі з охорони праці.	2
2	Порядок складання карти умов праці окремих робочих місць	2
3	Оцінка ергономічних ризиків під час виконання аварійно-рятувальних робіт	2
4	Оцінка професійних ризиків пожежних-рятувальників	2
5	Визначення та аналіз показників виробничого травматизму і професійних захворювань	2
6	Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь	2
	Разом	12

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1.1. Система управління охороною праці в органах та підрозділах ОРС ЦЗ, її складові та функціонування	2
2	Тема 1.4. Вимоги безпеки праці до службових приміщень і споруд	2
3	Тема 1.5. Заходи безпеки праці під час технічного обслуговування пожежної та аварійно-рятувальної техніки	2
4	Тема 1.6. Вимоги безпеки праці до пожежного, аварійно-рятувального обладнання та засобів індивідуального захисту	2
5	Тема 1.7. Організація проведення випробування пожежного і аварійно-рятувального обладнання	2
6	Тема 1.8. Вимоги безпеки праці під час несення служби, гасіння пожеж та під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт	2
	Разом	12

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації ними творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувач вищої освіти може обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Система управління охороною праці в підрозділах ДСНС в умовах воєнного стану.
2. Нормативно-правове забезпечення охорони праці у сфері цивільного захисту під час війни.
3. Особливості організації служб охорони праці у підрозділах, що працюють у прифронтових регіонах.
4. Завдання та функції служб охорони праці під час ліквідації наслідків ракетних ударів.
5. Захист прав рятувальників на безпечні умови праці під час бойових дій.
6. Навчання та перевірка знань з питань охорони праці у підрозділах ДСНС під час війни.
7. Інструктажі з охорони праці в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру.
8. Психологічна підготовка рятувальників як складова охорони праці під час війни.
9. Атестація робочих місць у підрозділах ДСНС, що виконують завдання в районах бойових дій.
10. Використання засобів індивідуального захисту в умовах радіаційних, хімічних та вибухових загроз.
11. Ергономічні ризики та навантаження на рятувальників у зоні воєнних

дій.

12. Організація безпеки службових приміщень та укриттів у підрозділах ДСНС.

13. Вимоги до експлуатації пожежних депо та пунктів зв'язку в умовах воєнних загроз.

14. Забезпечення безпеки навчальних полігонів і тренувальних баз у період війни.

15. Технічне обслуговування пожежної техніки в умовах бойових дій.

16. Безпека при транспортуванні та заправці пально-мастильними матеріалами у зоні обстрілів.

17. Використання сучасних технологій для дистанційного контролю технічного стану техніки.

18. Засоби індивідуального захисту рятувальників під час ліквідації наслідків обстрілів та руйнувань.

19. Випробування аварійно-рятувального спорядження у складних умовах війни.

20. Контроль придатності верхолазного спорядження після руйнувань будівель.

21. Вимоги безпеки під час гасіння пожеж після ракетних ударів та артилерійських обстрілів.

22. Ліквідація пожеж у сховищах боєприпасів та паливних складів.

23. Особливості гасіння пожеж у зонах зруйнованої інфраструктури.

24. Безпека рятувальників при роботах на водних об'єктах під час воєнних дій.

25. Рятувальні роботи на льоду та під час руйнувань мостів у період бойових дій.

26. Організація безпеки при ліквідації наслідків повеней у районах зруйнованих дамб і гідроспоруд.

27. Рятувальні роботи у зонах мінної небезпеки: вимоги до охорони праці.

28. Управління професійними ризиками рятувальників під час війни.

29. Використання сучасних ІТ-рішень для аналізу травматизму в умовах бойових дій.

30. Розслідування нещасних випадків у підрозділах ДСНС під час війни: проблеми та перспективи.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

Словесні методи навчання:

Лекція - метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Пояснення - вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Ґрунтується не стільки на уяві,

скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду здобувачів вищої освіти.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду здобувачів вищої освіти з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних.

Інструктаж займає важливе місце у навчальному процесі. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання правил безпеки під час виконання навчальних операцій. Інструктаж є важливим етапом в оволодінні методами самостійної пізнавальної діяльності, оскільки важливо, щоб здобувачі вищої освіти розуміли не лише, *що* треба робити, а й *як* це робити.

Наочні методи навчання:

Ілюстрація - метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (фото, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Практичні методи навчання:

Практична робота - спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань.

Виїзні заняття - вид навчальних занять, метою яких є ознайомлення слухачів із передовим досвідом різних аспектів їхньої професійної діяльності. Проводяться відповідно до навчально-тематичного плану та розкладу занять.

Методи навчання за характером логіки пізнання:

Аналітичний метод передбачає мисленнєвий або практичний розклад цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак. Це початковий компонент пізнання. Для розуміння цілісності явища, процесу, сутності окремого поняття необхідно перейти до синтезу.

Синтетичний метод ґрунтується на мисленнєвому або практичному з'єднанні виділених аналізом елементів чи властивостей предмета, явища в одне ціле. Синтез є органічним продовженням аналізу й може будуватися лише на його основі.

Індуктивний метод - шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального. У результаті розуміння сутності ознак, властивостей одиничних предметів чи явищ, понять є можливість усвідомити істотні, типові закономірності чи властивості однопорядкових предметів або явищ.

Дедуктивний метод, навпаки, базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного. Здобувачі вищої освіти ознайомлюються із загальною закономірністю, а потім на основі цієї закономірності, правила, закону характеризуються інші явища, предмети.

Традуктивний метод передбачає висновки від одиничного до одиничного, від часткового до часткового, від загального до загального.

Методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності здобувачів вищої освіти:

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу здобувачам вищої освіти у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використанні словесних методів (лекції, пояснення) для активізації мисленнєвої діяльності слухачів, спрямованої на задоволення пізнавального

інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає здобувачів вищої освіти у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для дієвості цього методу створюється проблемна ситуація і здобувачі вищої освіти спонукаються до розуміння і «прийняття» пізнавального завдання. Керівництво ходом пошукової мисленнєвої діяльності здобувачів забезпечується використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулюванням і схваленням пізнавальної діяльності слухачів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізом успіхів, помилок і труднощів.

Інноваційні методи навчання.

Робота з навчально-методичною літературою та відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання.

Навчання з використанням технічних ресурсів (відкрита освіта через соціальні мережі та вебресурси, BYOD (Bring your own devices), освіта на події (онлайн-заходи), заняття з використанням 3D-турів).

Інтерактивні методи - здобувачі і викладач перебувають у режимі бесіди, діалогу між собою; співпраця і взаємонавчання: викладач – здобувач, здобувач – здобувач, при чому і викладач, і здобувач вищої освіти є рівноправними і рівнозначними учасниками освітньої взаємодії, що виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою.

Методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички – завдання з пошуку інформації, наукові доповіді, моделювання ситуацій за умов невизначеності результатів; під час таких занять здобувачі навчаються бути демократичними, спілкуватись з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення.

Науково-дослідна робота - застосування нових методів і технологій, активізація пізнавальної діяльності, підвищення якості фахової підготовки та розвитку творчих здібностей у здобувачів вищої освіти, розширення їхньої обізнаності, забезпечення ефективного практичного використання набутих у процесі навчання знань та вмінь за відповідним освітнім компонентом (індивідуальна робота науково-педагогічних працівників із здобувачами вищої освіти, які займаються науковими дослідженнями; науково-дослідна робота у наукових гуртках кафедр; участь у науково-практичних конференціях, наукових читаннях, семінарах, конкурсах та ін.; проведення наукових пошуків у процесі проходження різних видів практики).

Самостійна робота спрямована на використання набутих знань при розв'язанні програмних завдань. Організація навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються здобувачем вищої освіти під методичним керівництвом педагога, але без його безпосередньої участі.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: диференційний залік, теоретичне та практичне тестування, презентації виконаних завдань та досліджень, презентації та виступи на наукових заходах, завдання на реальних об'єктах та інших види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі:

- усне опитування – застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу попереднього заняття;

- тестовий експрес-контроль (летючка) – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять, або після завершення вивчення матеріалу змістового модуля;

- тестовий контроль – як правило, проводиться після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу блоку змістових модулів;

- комбінована форма контролю – поєднання під час проведення навчальних занять усного опитування та експрес-контролю, або експрес-контролю з тестовим контролем з метою максимального охоплення кількості залучених до контролю здобувачів вищої освіти і більш якісної перевірки рівня засвоєння ними знань.

Підсумковий контроль проводиться у формі: для денної форми навчання – диференційованого заліку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є:

- **для денної форми навчання:
диференційованого заліку**

Розподіл балів										Інд. завдан ня	Сума балів за дисци пліну
Модуль 1											
T1.1	T1.2	T1.3	T1.4	T1.5	T1.6	T1.7	T1.8	T1.9	T1.10		
до 6	до 9	до 9	до 6	до 6	до 14	до 6	до 6	до 9	до 17	до 12	100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекційному занятті (оцінюється від 0 до 1 балу):

1 бал – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

0 балів – здобувач не орієнтується в обговорюваній тематиці, не знаходить відповіді на проблемні питання (за змістом лекції), у висловлюваннях щодо окремих положень припускається суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 5 балів):

5 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом в повному обсязі, відмінно орієнтується в конкретній темі та висловлює свої думки з наукової точки зору, пропонує власне вирішення проблеми;

4 балів – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

3 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

1-2 бали – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється від 0 до 8 балів):

7-8 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, звіт оформлений граматично і стилістично без помилок;

5-6 балів – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

3-4 балів – завдання виконане частково, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

1-2 балів – завдання виконане частково, у звіті допущені значні граматичні та стилістичні помилки;

0 балів – завдання не виконане.

Індивідуальні завдання.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти (оцінюється від 0 до 12 балів):

10-12 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з гостро актуальних в умовах сьогодення тем та самостійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або відео-/фоторяду. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації та сучасними програмними продуктами.

7-9 балів - здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та самостійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або реферату. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації.

4-6 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та виконав теоретичний огляд. Послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння узагальнювати і викладати матеріал. При цьому теоретичні положення використані грамотно, але вони недостатньо обґрунтовані або містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі презентації або реферату.

1-3 бали – здобувач вищої освіти обрав одну з тем курсу та послідовно розкрив її складові позиції, виявивши вміння узагальнювати матеріал. При цьому викладено тільки основний матеріал, не конкретизовано і не достатньо чітко сформульовано окремі положення. Теоретичні положення наведені грамотно, але недостатньо обґрунтовані і містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі реферату і має компілятивний характер.

0 балів - здобувач вищої освіти поглиблене теоретичне дослідження у межах індивідуальної самостійної роботи не виконував. Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного апарату, самостійність, логічність та послідовність мислення, переконаність у своїх судженнях, уміння виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, окреслювати перспективу розвитку ідеї або проблеми, здатність використовувати джерела інформації, створювати унікальність та оформлювати запозичення текстової частини (відсутність плагіату), уміння публічно чи письмово представити підготовлений матеріал.

Перелік теоретичних питань для підготовки до іспиту:

1. Основні принципи управління охороною праці в органах та підрозділах цивільного захисту.
2. Нормативно-правові документи з охорони праці в системі ДСНС.
3. Структура та завдання служби охорони праці.
4. Порядок створення служби охорони праці на підприємстві.
5. Особливості організації служби охорони праці в підрозділах ДСНС.
6. Права працівників служби охорони праці.
7. Основні обов'язки працівників ДСНС з охорони праці.
8. Функції служби охорони праці у забезпеченні безпечних умов роботи.
9. Організація роботи служби охорони праці.
10. Система профілактики виробничого травматизму в ДСНС.
11. Загальні принципи навчання з питань охорони праці.
12. Особливості навчання працівників, які виконують роботи з підвищеною небезпекою.
13. Порядок проведення інструктажів на підприємстві.
14. Види інструктажів з охорони праці та їх призначення.
15. Стажування і дублювання: значення для безпеки праці.
16. Вимоги до перевірки знань з питань охорони праці.
17. Навчання з охорони праці в закладах освіти.
18. Особливості інструктажів у підрозділах ДСНС.
19. Порядок документального оформлення результатів інструктажу.
20. Відповідальність керівників за організацію навчання з охорони праці.
21. Перелік робіт з підвищеною небезпекою.
22. Роботи, що потребують професійного добору.
23. Порядок проведення атестації робочих місць.
24. Мінімальні вимоги безпеки при використанні засобів індивідуального захисту.
25. Загальні обов'язки роботодавця у сфері охорони праці.

26. Адміністративно-громадський контроль за дотриманням правил безпеки.
27. Визначення та аналіз показників виробничого травматизму.
28. Професійні захворювання та їх профілактика.
29. Вимоги до безпечних умов праці у службових приміщеннях.
30. Забезпечення безпеки під час експлуатації навчальних башт і смуг перешкод.
31. Заходи безпеки при діагностуванні технічного стану пожежної техніки.
32. Безпека під час проведення ТО-1, ТО-2 та сезонного обслуговування техніки.
33. Вимоги до безпеки при заправці пально-мастильними матеріалами.
34. Особливості роботи з електричною апаратурою та засобами зв'язку.
35. Заходи безпеки під час заступання на чергування.
36. Правила безпеки при виїзді на пожежу та під час навчань.
37. Використання індивідуальних засобів захисту пожежного-рятувальника.
38. Експлуатація немеханізованого пожежного інструменту.
39. Оцінка ергономічних ризиків при використанні бойового одягу.
40. Безпека під час роботи з газорізальними апаратами та пневмоінструментом.
41. Випробування ручних пожежних драбин та мотузок.
42. Перевірка придатності верхолазного спорядження.
43. Випробування електрифікованого інструменту та засобів освітлення.
44. Правила використання пожежних поясів і карабінів.
45. Контроль за технічним станом аварійно-рятувального обладнання.
46. Вимоги безпеки під час несення караульної служби.
47. Безпека під час збору, виїзду і прямування на пожежу.
48. Вимоги безпеки під час бойового розгортання.
49. Правила рятування людей і саморятування під час пожежі.
50. Особливості гасіння пожеж із наявністю токсичних і вибухонебезпечних речовин.
51. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт на воді.
52. Допомога потерпілим на льоду та правила рятування.
53. Організація робіт і безпека під час повеней.
54. Вимоги до охорони праці при проведенні відновних робіт.
55. Дії рятувальників під час дослідження місця пожежі.
56. Безпека під час розмінування та роботи в зонах бойових дій.
57. Управління професійними ризиками у підрозділах ДСНС.
58. Ергономічні аспекти діяльності рятувальників.
59. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків.
60. Відповідальність посадових осіб за порушення вимог охорони праці.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Кодекс цивільного захисту України: Кодекс України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

3. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.

4. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

5. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

6. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>.

7. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 № 39/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-вр#Text>.

8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.

10. Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні» від 15.01.2025 № 4223-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>.

11. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>.

12. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-п#Text>.

13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» від 08.11.2000 р. № 1662. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF#Text>.

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 01.08.1992 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF#Text>.

15. Рекомендації Міністерства праці України № 41 від 01.09.1992 р. «Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0041205-92#Text>.

16. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 248 від 08.04.2014 р. «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>.

17. Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки: постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 № 1107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-п#Text>.

18. Про затвердження переліку машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів

України: постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 № 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2021-п#Text>.

19. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>.

20. Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці: наказ Держ. ком. України з пром. безпеки, охорони пр. та гірн. нагляду від 21.03.2007 № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0316-07#Text>.

21. Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) та Переліку робіт з підвищеною небезпекою: наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>.

22. Про затвердження Положення про навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з важкими роботами і роботами з шкідливими або небезпечними умовами праці: наказ Держ. ком. України по нагляду за охорон. пр. від 30.12.1994 № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0014-95#Text>.

23. Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі (ДНАОП 0.03-8.06-94): наказ МОЗ України від 23.09.1994 № 263/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95#Text>.

24. Про затвердження Переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх (ДНАОП 0.03-8.07-94): наказ МОЗ України від 31.03.1994 № 46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0176-94#Text>.

25. Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок (ДНАОП 0.03-8.08-93): наказ МОЗ України від 29.12.1993 № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0051-94#Text>.

26. Про затвердження Граничних норм підймання і переміщення важких речей жінками: наказ МОЗ України від 10.12.1993 № 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0194-93#Text>.

27. Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій: наказ МОЗ України від 21.05.2007 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07#Text>.

28. Рекомендації Держнаглядохоронпраці щодо застосування Порядку опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, які діють на підприємстві // Законодавство України про охорону праці. Т. 2.

29. Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства: наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.03.2007 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0311-07#Text>.

30. Про затвердження Положення про розробку інструкцій з охорони праці (ДНАОП 0.00-4.15-98): наказ М-ва пр. та соц. політики України від 29.01.1998 № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-98#Text>.

31. Про затвердження Типового положення про службу охорони праці.

(НПАОП 0.00-4.35-04): наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15.11.2004 № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04#Text>.

32. Про Порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві: наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 21.12.1993 № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0020-94#Text>

33. Про затвердження Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду, державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України та уніфікованої форми Акта перевірки суб'єкта господарювання (виробничого об'єкта): наказ МНС України від 11.08.2011 № 826. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1531-11#Text>.

34. Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: наказ М-ва внутр. справ України від 12.03.2024 № 154. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-24#Text>.

35. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України: наказ від 07.05.2007 № 312. URL: <https://zk.dsns.gov.ua/upload/4/6/4/9/5/6/2020-10-11-nakaz-312.pdf>.

36. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#Text>.

37. Постанова Головного державного санітарного лікаря України «Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)» від 01 грудня 1997 р. № 62.

38. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2001 р. № 163 «Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня».

39. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. № 1290 «Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці».

40. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 461 «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах».

41. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2009 р. № 507 «Про затвердження Порядку здійснення рятувальних заходів на об'єктах туристичних відвідувань».

42. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18.08.2014 № 831 «Про затвердження Порядку організації медичного забезпечення в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій».

43. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.04.2017 № 301 «Про затвердження Правил безпеки людей на водних об'єктах».

44. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 27.03.2007 № 62 «Про затвердження Правил

охорони праці під час виконання робіт на висоті».

45. Наказ ДСНС від 26 червня 2019 р. № 375 «Про затвердження Стандартної оперативної процедури 10.10-40/ДСНС «Заходи безпеки під час розмінування»».

46. Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.04.2018 № 340. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0802-18#Text>.

47. Стандартна операційна процедура 12.10/ДСНС «Навчання населення ризикам, пов'язаним із поводженням з вибухонебезпечними предметами», введено в дію окремим дорученням ДСНС від 04.03.2020 № В-32.

48. Стандартна операційна процедура 09.11/ДСНС «Порядок проведення органами та підрозділами цивільного захисту очищення (розмінування) району ведення бойових дій», введена в дію окремим дорученням ДСНС від 04.03.2020 № В-33.

Міжгалузеві нормативні акти

1. Про затвердження Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів: наказ М-ва палива та енергетики України від 25.07.2006 № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1143-06#Text>.

2. Про затвердження Вимог безпеки та захисту здоров'я під час використання виробничого обладнання працівниками: наказ М-ва соціальної політики України від 28.12.2017 № 2072. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0097-18#Text>.

3. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів: наказ МОЗ України від 19.06.1996 № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96#Text>.

Державні стандарти України з безпеки праці

1. ДСТУ 8828:2019. Пожежна безпека. Загальні положення. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_8828_2019.pdf.

2. ДСТУ 7237:2011. Система стандартів безпеки праці. Електробезпека. Загальні вимоги та номенклатура видів захисту. URL: https://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTU2/dstu_7237-2011.pdf.

3. ДСТУ 7238:2011. Система стандартів безпеки праці. Засоби колективного захисту працюючих. Загальні вимоги та класифікація. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=57383.

4. ДСТУ 7239:2011. Система стандартів безпеки праці. Засоби індивідуального захисту. Загальні вимоги та класифікація. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51051

5. ДСТУ ГОСТ 12.2.085:2007. Посудини, що працюють під тиском. Клапани запобіжні. Вимоги щодо безпеки. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51183.

6. ДСТУ 2156-93. Безпечність промислових підприємств. Терміни та визначення. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=48088.

7. ДСТУ 2272:2006. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять. URL: <https://www.vbezpeka.com.ua/wp-content/uploads/2019/07/DSTU-22722006.-Pozharnaya-bezopasnost.-Terminy-i-opredeleniya-osnovnyh-ponyatij.pdf>.

8. ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=61781.

9. ДСТУ 2300-93. Вібрація. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=48149.

10. ДСТУ 2325-93. Шум. Терміни та визначення. URL: https://www.ksv.biz.ua/GOST/DSTY_ALL/DSTY3/dsty_2325-93.pdf.

11. ДСТУ 8829:2019 Пожежовибухонебезпечність речовин і матеріалів. Номенклатура показників і методи їхнього визначення. Класифікація.

12. ДСТУ 4500-3:2008 Вантажі небезпечні. Класифікація.

13. ДСТУ 3891:2013 Безпека у надзвичайних ситуаціях. Терміни та визначення основних понять. URL: http://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page?id_doc=57361.

14. ДСН 3.3.6.042-99. Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=14283.

Міжнародні стандарти, директиви, конвенції

1. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЄЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки і гігієни праці працівників на виробництві» (12.06.1989). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text.

2. Міжнародний стандарт SA8000:2001 (2007) «Соціальна відповідальність» (SAI (Social Accountability International) SA 8000:2001). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07#Text>.

3. ДСТУ ISO 26000:2019 Настанови щодо соціальної відповідальності (ISO 26000:2010, IDT) (ISO 26000:2010 Guidance on Social Responsibility). URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=87921.

4. ISO 45003:2021 «Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Психологічне здоров'я та безпека на виробництві. Настанови з керування психосоціальними ризиками» («Occupational health and safety management – Psychological health and safety at work – Guidelines for managing psychosocial risks»). URL: <https://www.iso.org/standard/64283.html>.

5. ДСТУ ISO 45001:2019 Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 45001:2018, IDT). URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_iso_45001_2019.pdf.

6. Конвенція МОП № 155. Конвенція про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище (1981 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text.

7. Конвенція МОП № 161. Конвенція про служби гігієни праці (1985 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_042#Text.

8. Конвенція МОП № 187. Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці (2006 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_515#Text.

9. Конвенція МОП № 190. Конвенція про викорінення насильства та домагань у світі праці (2019 рік). URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_750459.pdf.

10. Рекомендація МОП № 164. Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці та виробничого середовища (1981 рік). URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_075#Text.

11. Рекомендація МОП № 171. Рекомендація щодо служб гігієни праці (1985 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_072#Text.

12. Рекомендація МОП № 197. Рекомендація про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці (2006 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_517#Text.

Підручники, навчальні посібники, довідники, методичні розробки

1. Охорона праці у сфері професійної діяльності / Укладачі: С. Ю. Рагімов, В. О. Собина, Д. В. Тарадуда, А. Б. Фещенко. – Х.: НУЦЗУ, 2023. – 262 с.

2. Заїкіна Д., Глива В. Основи охорони праці та безпека життєдіяльності. RS Global S. z O.O., 2019. URL: <https://doi.org/10.31435/rsglobal/001>.

3. Основи охорони праці: підручник / Я.О. Серіков та ін. Київ: Центр учб. літ., 2024. 250 с.

4. Оришака О.В, Горбачова Г.В. Основи охорони праці: навч. посіб. Кропивницький: Центральнoукр. нац. техн. ун-т, 2022. 175 с.

5. Основи охорони праці: підручник. 6-те вид. / М.П. Гандзюк та ін. Київ: Каравелла, 2023. 384 с.

6. Березуцький В.В., Сукач С.В. Ризики та безпека населення в умовах потенційної загрози [Електронний ресурс]: навч. посібник; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Електрон. текст. дані. Харків : НТУ «ХП», 2024. 225 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/0d9beba4-ea17-48e2-acc3-e20bc02272e7/content>.

7. Пожарова О.В. Охорона праці: навчальний посібник. Одеса: НУ «ОЮА», 2022. 86 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c43eae68-55d5-4119-8ee7-c7fa957b3d17/content>.

8. Забезпечення безпеки особового складу пожежно-рятувальних підрозділів під час виконання завдань за призначенням за умов воєнного стану: методичний поради́ник / В.В. Коваленко, І.О. Васильєв, В.В. Присяжнюк, І.В. Бабійчук, К.Г. Белікова, Т.М. Скоробагатько, В.Л. Сидоренко, І.М. Голубець, Є.А. Власенко, М.Л. Якіменко, А.В. Пруський, С.П. Потеряйко, Н.М. Романюк, В.О. Тищенко, А.М. Демків, В.І. Мельник, Р.В. Климась, Д.В. Середа. Київ: ІДУ НД ЦЗ, 2023. 121 с.

9. Організація профілактичної роботи із запобігання нещасним випадкам службами охорони праці структурних підрозділів ДСНС України: методичний посібник / І.О. Васильєв, А.В. Пруський, С.А. Єременко, В.Л. Сидоренко, В.О. Тищенко, І.М. Голубець, Є.А. Власенко, С.П. Потеряйко, К.Г. Белікова, В.В. Павленко. Київ, 2023. 135 с.

10. Управління оповіщенням та евакуацією людей з будинків і споруд під час пожежі: методичний посібник / І.В. Бабійчук, К.Г. Белікова, І.О. Васильєв, О.Г. Доценко, В.М. Михайлов, В.В. Ніжник, С.П. Потеряйко, А.В. Пруський, Н.М. Романюк, Т.М. Скоробагатько, О.М. Тесленко, В.О. Тищенко. Київ: ІДУ НД ЦЗ, 2023. 443 с.

Інтернет-ресурси

1. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://www.dsns.gov.ua>.

2. Державна служба України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua>.

3. Міжнародна організація праці (Україна). URL: <http://www.ilo.org.ua>.
4. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <http://www.moz.gov.ua>.
5. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua>.
6. Науково-дослідний інститут гігієни праці та професійних захворювань Харківського національного медичного університету. URL: <https://knmu.edu.ua/navchalno-naukovi-medychni-kompleksy-ta-czentry/ndi-gigiyeny-praczi-ta-profesijnyh-zahvoryuvan/>.
7. Журнал «Охорона праці і пожежна безпека». URL: <https://oppb.com.ua/>.
8. Науково-виробничий журнал «Охорона праці». URL: <http://ohoronapraci.kiev.ua>.
9. Служба охорони праці: портал для спеціалістів з охорони праці. Довідник спеціаліста з охорони праці. URL: <https://pro-op.com.ua/>.
10. Міжнародна організація праці: Психосоціальна підтримка на робочому місці у воєнний і післявоєнний час. URL: <https://surl.li/wlgjba>.
11. Етика взаємодії у періоди стресу. Ініціатива Олени Зеленської «Без бар'єрів». URL: <https://bf.in.ua/etyka-vzaiemodii/>.
12. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». URL: <https://howareu.com/>.
13. Workplace Strategies for Mental Health. URL: <https://www.workplacestrategiesformentalhealth.com/resources/psychosocial-hazards>.

Наукові публікації

1. Цимбал Б. М., Свіржевський П. В. Дослідження рівня безпеки та оцінка ризиків робіт для особистого догляду. Комунальне господарство міст. 2025. 1(189). С. 428–440. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/25103>
2. Цимбал Б. М., Рибка Є. О., Рибалова О. В., Петрищев А. С. Підвищення рівня безпеки робіт та маніпуляторів. Проблеми надзвичайних ситуацій. Черкаси: НУЦЗ України. 2025. № 1(41). С. 4–31. DOI: <https://doi.org/10.52363/2524-0226-2025-41-1>
3. Цимбал Б. М. Дослідження ергономічних ризиків під час виконання аварійно-рятувальних робіт. Social Development and Security. 2025. № 15(1). С. 271–285. URL: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.1.24>
4. Цимбал Б. М., Шароватова О. П., Гільперт В. В. Гігієнічна оцінка впливу азбесту на професійне здоров'я та управління професійними ризиками пожежних-рятувальників. Науковий Журнал Метінвест Політехніки. Серія: Технічні науки. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2025. № 4. С. 342–353.
5. Шароватова О. П., Цимбал Б. М., Гільперт В. В. Соціально-психологічні аспекти розвитку культури безпеки працівників. Науковий Журнал Метінвест Політехніки. Серія: Технічні науки. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2025. № 4. С. 366–372.
6. Malko O., Tsymbal V. Aktualne zagadnienia zapobiegania wypadkom przy pracy w warunkach stanu wojennego. Zarządzanie bezpieczeństwem pracy w aspekcie Przemysłu 4.0 i globalnej gospodarki : monografia. Katowice. 2024. P. 49–59. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/23751>
7. Цимбал Б. М. Робототехніка та штучний інтелект: заходи з безпеки та джерела загроз. Комунальне господарство міст. 2024. № 3(184). С. 250–258. URL: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2024-3-184-250-258>
8. Цимбал Б. М., Шаповалов Д.О., Шаповалов М. С., Древаль Ю. Д., Петрищев

А. С. Підвищення рівня охорони праці та удосконалення методики міжнародної організації праці для оцінки професійних ризиків. *Social development & Security*. 2020. № 10(2). С. 46-63.

9. Цимбал Б. М. Людський фактор в системі публічного управління безпекою людини: теоретико-концептуальний аспект. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2022. № 1(19). С. 73-79. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-1\(19\)-73-79](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-1(19)-73-79).

10. Цимбал Б. М., Петрищев А. С., Древаль Ю. Д., Малько О. Д., Шароватова О. П., Веретеннікова Ю. А. Підвищення рівня безпеки праці під час бойових дій. Проблеми надзвичайних ситуацій. 2022. № 2(36). С. 325-345.

11. Цимбал Б. М., Древаль Ю. Д., Малько О. Д., Шароватова О. П., Петрищев А. С., Артем'єв С. Р. Фундаментальні засади міжнародно-правового регулювання сфери безпеки і гігієни праці. Фундаментальні засади міжнародно-правового регулювання сфери безпеки і гігієни праці. Комунальне господарство міст. 2023. Том 3 № 177: Серія: Технічні науки та архітектура. С. 171-181.

12. Цимбал Б. М., Петрищев А. С., Малько О. Д., Шароватова О. П., Богатов О. І., Артем'єв С. Р. Удосконалення ризик-орієнтованого управління безпекою та гігієною праці. Проблеми надзвичайних ситуацій. 2023. № 1(37). С. 325-348.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізналися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Користування мобільними пристроями під час заняття дозволяється тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Під час організації виїзних занять на об'єкти (не)виробничої сфери вимагається суворе дотримання правил безпеки.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися у викладача навчальної дисципліни про кількість накопичених балів та вести власний облік цих балів.

6. Пропущені заняття, незалежно від причин, здобувач вищої освіти відпрацьовує за графіком консультацій викладача. Відпрацювання понад 70% пропущених занять здійснюється з дозволу деканату факультету.

7. Пропущені заняття можуть бути відпрацьовані у вигляді самостійної підготовки матеріалу теми у письмовому/друкованому вигляді з подальшим його захистом у додатково узгоджений з викладачем час.

8. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять більшу частину оригінального тексту при перевірці на плагіат.

9. До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які готували доповіді, успішно виконали поточні завдання та мають на більше 15 % пропущених занять.

Розробники:

Богдан ЦИМБАЛ

Олена БРИГАДА